

KÄLVIÄ 72. KÄMPPÄKANGAS

Koekaivausraportti

Lauri Skantsi 2005

K.H. Renlundin museo, Kokkola

SISÄLLYSLUETTELO

Arkistotietoja	3
1. Johdanto ja topografinen kuvaus	4
2. Muita havaintoja	4
3. Tutkimusmenetelmät	5
4. Tutkimushavainnot	5
5. Löydöt	
6. Yhteenveto	6

Liitteet:

Värinegatiiviluettelo

Ote kartasta 1 : 200 000

Ote kartasta 1 : 16 000

Yleiskartta 1: 1000

Tasokartat 1:20

Kuvataulut

Löytöluettelo

ARKISTOTIETOJA

Kohteen nimi: 72. Kämpäkangas

Kunta: Kälviä

Rekisteritiedot: 315-405-10-51

Omistaja: Helena ja Aimo Rimpioja

Peruskartta: 2324 04 Rita

Kaivausalueen koordinaatit: 7080561 / 3327360 Z=53,93 (kiintopiste)

Kaivettu alue: 15 neliömetriä

Aikaisemmat tutkimukset: Tarkastus 1995

Tähän kertomukseen liittyvät löydöt: KM 35507

Tähän kertomukseen liittyvät negatiivit: KHRMARK 44:1-26

1. JOHDANTO JA TOPOGRAFINEN KUVAUS

Kälviän Kämpäkankaalla järjestettiin arkeologiset kaivaukset 10.9 ja 17.9. 2005 Kokkolan seudun opiston kurssina. Kaivausten vastuutahona toimi K.H. Renlundin museo, kaivausten johtajana FM Lauri Skantsi ja tutkimusavustajana fil.yo. Marcus Riska. Kurssille osallistui kaiken kaikkiaan 14 henkilöä. Kohde sijaitsee erittäin kivikkoisella moreenikankaalla Ristinevan kupeessa Kälviän kirkosta noin 8km etelä-kaakkoon. Puusto on varsin nuorta tiheää mäntyvaltaista metsää. Alueen maisemalle on luonteenomaista kivikkoiset kankaat ja harjut sekä niitä ympäröivät nevat ja rämeiköt. Asuinpaikka on tarkastettu Museoviraston toimesta vuonna 1995, mutta siellä ei ole ennen tehty kaivauksia. Kohteesta on aikanaan löytynyt kvartsikaavin, joka on esillä Kälviän kotiseutumuseossa. Asuinpaikka on varsin mielenkiintoinen, koska siellä on poikkeuksellisen paljon näkyvissä merkkejä muinaisen ihmisen toiminnasta. Kangassaarekkeen korkeimmalla kohdalla on iso soikea asumuspainanne, jonka sisämitat ovat 13 x 8 m ja syvyys noin 1,30 m. Painanteen pitkät sivut ovat lähes suorat ja kulmat pyörityneet. Painanne on lähes itä-länsi suuntainen ja kummassakin päädyssä on erottuu kulkuaukot. Ympärillä on vahva suurista kivistä koostuva ympäröivä valli. Painanteen luoteispuolelle on raivattu luode-kaakko suuntainen tasainen "piha-alue", jonka läpimitta on 23 x 7 m. Asumuspainanteen läntinen kulkuaukko johtaa "piha-alueelle" ja alueen luoteispääty on avoin. Reunoilla on vahvat kivivallit, jotka ovat varmaankin syntyneet aluetta raivattaessa.

Vastaavanlaisia isoja asumuspainanteita päätyyn raivattuine "piha-alueineen" tunnetaan Kämpäkankaan lisäksi noin kilometrin päästä Veneharjulta kolme ja vajaan kahden kilometrin päästä Roskikankaalta kaksi. Kaikki kohteet sijaitsevat kivikkoisilla kangassaarekkeilla noin 52,5-55 mmpy. Muualta ei tiedossani ole vastaavanlaisia kohteita, mutta samantyyppisiä asumuspainanteita kylläkin. Koekaivauksella toivottiin saatavan informaatiota näiden erikoisten kohteiden kulttuurivaiheesta ja siitä millaista toimintaa kohteissa on harjoitettu ja miten eri toiminnot ovat jakautuneet asuinpaikalla.

2. MUITA HAVAINTOJA

Asumuspainanteen ja "piha-alueen" itäpuoli on rakkakivikkoa ja rinne laskee pohjoiseen. Kivikkoon on raivattu noin 13 m pitkä kapea polku, joka lähtee piha-alueen pohjoisreunasta ja päättyy muinaiseen rantaan. Polun päässä on rantakivikkoon raivattu tasainen alue ja noin metrin läpimittainen rakkakuoppa. Piha-alueen luoteispäädystä vajaan 40 m koilliseen on soikea maakumpu, läpimitta 3x2m ja korkeus lähes metrin. Kummun kiviaines on pientä ja rapautunutta ja maa-aines likaiseksi värjätynyttä tummanpunaista hiekkaa. Mikä kumpu on ja liittyykö se jotenkin asumuspainanteeseen ja muihin rakennelmiin on epäselvää. Kummun lähistöllä on muitakin merkkejä ihmisen toiminnasta, mm. matala kiviröykkiö ja merkkejä kivien liikuttelusta ja raivaamisesta. Asumuspainanteen länsi-luoteispuolella on myös raivattu kiviä. Maastossa erottuu vallimainen kaareva kivirakennelma ja hieman ympäristö tasaisempi alue. Vajaan 35 metriä asumuspainanteesta kaakkoon erottuu rinteeseen alaosassa vierekkäin kaksi pitkänmuotoista luode-kaakko -suuntaista uraa. Kummankin pituus on noin 7 m ja leveys noin 1 m. kummatkin vaikuttavat ihmisen tekemiltä. Vaaituksissa havaittiin, että rantakivikkoon raivatun polun ja toisella puolella saareketta olevien urien rannanpuoleiset päät ovat jotakuinkin samalla korkeudella meren pinnasta. Herääkin kysymys, oliko vesiraja tällä korkeudella siinä vaiheessa kun asuinpaikalla asuttiin?

3. TUTKIMUSMENETELMÄT

Kohteeseen tehtiin pääilmansuuntien mukainen koordinaatisto käyttäen sen kiintopisteenä ja samalla korkeuspisteenä asumuspainanteen sisäpuolella olevaa isohkoa kiveä. Koordinaatiston päälinjoja apuna käyttäen piirrettiin kohteesta yleiskartta. Neliömetrin kokoisen kaivausruudut sijoitettiin koordinaatistoon ja jokaiselle ruudulle annettiin kirjaintunnus. Kaivaminen tapahtui normaalina tasokaivauksena 10 cm tasoissa. Löydöt otettiin talteen 10 cm tarkkuudella.

4. TUTKIMUSHAVAINNOT

4.1 Koeruudut A, B, C, D, E,

Ruudut sijoitettiin asumuspainanteen sisäpuolelle siten, että A ja B kaivettiin kivivallin reunaan itä-länsisuuntaan ja C, D, ja E pohjois-eteläsuuntaan painanteen sisälle päin. Asumuspainanteen ympärysvallista on sortunut jonkin verran kiviä painanteen sisälle. Tämä näkyi myös kaivetuissa ruuduissa A ja B, joissa pystyi erottamaan mitkä kivet olivat liikkuneet ja mitkä olivat vielä paikallaan. Mahdollisesti asumuksen seinärakenne on alun perin ollut suora, lähes itä-länsisuuntainen. Kivet on kiilattu hyvin päällekkäin ja niiden välissä oli jonkin verran karkeahkoa hiekkaa. Vaikuttaa siltä, että kivet ja hiekka on raivattu asumuksen reunoille jonkinlaiseksi seinävalliksi painannetta kaivettaessa. Lähimpänä seinää olevat ruudut A, B, ja C olivat erittäin kivikkoisia. Ruutu D oli lähes kokonaan kivetön, kun taas ruudussa E paljastui heti turvekerroksen alta tiheä kiveys. Kivet olivat pienempiä kuin muissa ruuduissa. Erikoista on, että kiveys tuli esiin aivan pinnassa ja loppui melkein kokonaan tultaessa II tasoon. Hiiltä, nokea tai kovettunutta hiekkaa ei kiveyksen yhteydestä tavattu. Joka tapauksessa kyseessä on ihmisen tekemä rakennelma, mutta liittyykö se kivikautiseen asumiseen paikalla onkin jo toinen asia. Rakennelma voi liittyä myös painanteen "jälkikäyttöön" myöhemmin. Tästä on merkkejä muualtakin, mm. Kokkolan Köyrisen kivikautiselta asuinpaikalta, jossa on oleskeltu myös keskiajalla (Seger 1987, Skantsi 2004). Kivetön ja vähälöytöinen ruutu D sijaitsee täsmälleen samassa linjassa asumuksen itäisen kulkuaukon kanssa, joten mahdollisesti kyseessä on jonkinlainen kulkuväylä, joka on haluttu pitää avoimena. Kaikissa ruuduissa tuli turpeen alta esiin vaaleanharmaa noin 10-15cm paksu huuhtoutumiskerros, jonka alla oli punaruskea karkeahkosta hiekasta koostuva kulttuurikerros. Tämän kerroksen paksuus oli noin 20cm. Kaikki löydöt tulivat esiin I-II kerroksista, III-kerros oli löydötön ja enimmäkseen koskemattomaa hiekka-sora maata.

4.2 Koeruudut F, G, H, I, J

Ruudut sijoitettiin asumuspainanteen länsipuolella olevaan pieneen ja kapeaan pohjois-eteläsuuntaiseen painanteeseen parin metrin päähän läntisestä kulkuaukosta. Painanne on raivattu ikään kuin "piha-alueen" reunavallin ja asumuspainanteen ympärysvallin väliin. Kuten arvata saattaa, ruudut olivat tässäkin kohdassa hyvin kivikkoisia ja vaikeita kaivaa. Mitään selkeää rakennetta ruuduissa ei voitu havaita. Huuhtoutumiskerros oli näissä ruuduissa paksuudeltaan 10-15 cm. Ruuduissa G, H, ja J paljastui tasossa II voimakkaasti värjäytynyt punaruskea kulttuurikerros. Sen sijaan ruuduissa F ja I kerros oli huomattavasti heikommin värjätynyt. Näissäkin ruuduissa ihmisen toiminnan jäljet keskittyvät kerroksiin I ja II. Kolmannesta kerroksesta ei tullut enää löytöjä ja maa muuttui koskemattomaksi

hiekkasoramaaksi. Ruudut G, H ja J olivat kaivausten löytörikkaimpia ruutuja. Niistä löytyi erittäin runsaasti kvartssia, erityisesti ytimiä ja isoja iskoksia. Ruudusta H löytyi kaivausten ainoat luufragmentit. Mahdollisesti tämä pieni painanne asumuksen ulkopuolella on toiminut jonkinlaisena isojen iskosten ja ytimien varastona, josta on voitu ottaa materiaalia jatkotyöstämistä varten.

4.3 Koeruudut L-M

Ruudut kaivettiin asumuspainanteen luoteispuolelle ”piha-alueelle”. Näistä ruuduista ei tavattu juurikaan merkkejä ihmisen toiminnasta. Huuhtoutumiskerros oli hieman ohuempi kuin edellisissä ruuduissa. Selkeää kulttuurikerrostumaa ei ollut havaittavissa.

4.4 Koeruudut O,P ja Q

Ruudut kaivettiin asumuspainanteen itäpuolelle kulkuaukon edustalle. Myös nämä ruudut olivat erittäin kivisiä tasoissa I-II. Ruudussa P oli havaittavissa pieni kivistä ladottu kehämäinen rakennelma tasossa II. Merkkejä tulenpidosta ei kuitenkaan tästä havaittu. Kaikissa kolmessa ruudussa kulttuurikerros oli erittäin voimakkaasti värjäytynyttä punertavaa tummanruskeaa hiekkaa. Kerroksen paksuus oli noin 25-20cm. Myös kvartsimateriaalia tuli esiin runsaasti tasossa I ja tason II yläosassa.

5. LÖYDÖT

Löydöt on luetteloitu numerolle KM 35507. Muutamaa palaneen luun fragmenttia lukuun ottamatta ne koostuvat kvartsista, jota löytyi kaivettuihin neliöihin nähden varsin paljon. Aineistoa ei ole tarkemmin analysoitu, mutta huomio kiinnittyi suhteellisen suureen isojen iskosten ja ytimien määrään. Päällisin puolin tarkasteltuna valtaosa sekä ytimistä että iskoksista on bipolaarisia. Kvartsin laatu vaihtelee, joten todennäköisesti sitä on tuotu asuinpaikalle eri lähteistä. Luontevia raaka-ainelähteitä alueella ovat laajat rakkakivikot, joissa kvartsimukuloita esiintyy. Niiden hyödyntämiseen viittaa myös monissa kvartsikappaleissa näkyvä kuori. Isot iskokset ja ytimet sijoituivat etupäässä ison asumuspainanteen ulkopuolelle pieneen painanteeseen, kun taas pienemmät iskokset ja valmiit esineet enimmäkseen ison asumuspainanteen sisäpuolelle. Keramiikkaa ei kaivauksissa löydetty. Löytöaineisto on selvästi kivikautista, mutta ei anna viitteitä mistään tietystä kulttuurivaiheesta tarkemmasta ajoituksesta puhumattakaan.

6. YHTEENVETO

Kälviän Kämpäkankaalla suoritettiin Kokkolan seudun opiston kurssikaivaukset syyskuussa 2005. Kaksi päivää kestäneiden kaivausten toteutuksesta vastasi K.H. Renlundin museo. Tutkimuskohteena oli kookas kivikautinen asumuspainanne, jonka päätyyn oli raivattu yli 20 m pitkä ja soikea ”piha-alue”. Lähiympäristöstä tunnetaan aivan samanlaisia asumuspainanteita ”piha-alueineen” viidestä kohteesta. Koekaivauksen tavoitteena oli saada selvyttä näiden erikoisten kohteiden luonteesta ja kulttuurivaiheesta.

Kaivauksessa sijoitettiin koeruutuja asumuspainanteen sisäpuolelle sekä ulkopuolelle kummankin kulkuaukon läheisyyteen ja ”piha-alueelle”. Muutamia luuframenteja lukuun

ottamatta aineisto koostui kvartsista, jota löytyi varsin runsaasti kaivettuihin neliöihin nähden. Keramiikkaa ei löytynyt, eikä muukaan löytöaineisto antanut viitteitä asuinpaikan ajoituksesta. Mielenkiintoisimmaksi alueeksi osoittautui pieni ja kapea painanne asumuspainanteen ympärysvallin ja ”piha-alueen” reunavallin välissä. Suuri osa kvartsista ja palaneet luufragmentit löytyivät sieltä (ruudut F-J). Erityisesti huomio kiinnittyi suurten iskosten ja ytimien huomattavaan määrään näissä ruuduissa, kun taas pienemmät iskokset ja valmiit esineet löytyivät enimmäkseen ison asumuspainanteen sisäpuolelta. Pienestä kaivausalasta johtuen mitään pitkälle meneviä päätelmiä eri toimintojen sijoittumisesta asuinpaikalla ei voi tehdä. On kuitenkin mahdollista, että pienessä painanteessa on harrastettu karkeampaa kvartsin käsittelyä ja se on toiminut myös esikäsiteltyjen isojen iskosten ja ytimien varastona. Jatkokäsittely ja itse esineiden valmistaminen olisi tapahtunut enimmäkseen asumuksen sisällä. Jos näin on, asuminen on ollut todennäköisesti käytössä ainakin talvella, jonka varalle kvartsia on ollut tarpeen varastoida. Silloin esineiden valmistaminen on ollut miellyttävämpää sisätiloissa.

Näissä ja muissakin ruuduissa löydöt tulivat esiin varsin pinnassa yleensä I tasossa tai II tason yläosassa. Lähes kaikki kaivausruudut olivat hyvin kivikkoisia ja useimmissa erottui selvä kulttuurikerros. Selkein ja likaisin kulttuurikerros tuli esiin asumuspainanteen ulkopuolella itäisen kulkuaukon läheisyydessä. ”Pihalle” kaivetuissa ruuduissa se oli epäselvä ja löytöjäkin tuli vähemmän. Vaikuttaa siltä, että toimintaa on ollut eniten asumuksen ulkopuolella kulkuaukkojen tuntumassa, mutta myös asumuksen sisäpuolella. Ruuduista E ja P löytyi kivistä ladottuja rakenteita, joista ei kuitenkaan havaittu tulenpidon merkkejä. Rakenteiden funktio jäi arvoitukseksi. Ruudun E asumuksen sisäpuolelta löytynyt rakenne tuli esiin heti pinnassa ja se saattaa liittyä myöhäisempään toimintaan paikalla. Asumuksen sisäpuolelle ympärysvallin viereen kaivetuista ruuduista voitiin havaita, että ympärysvallista on sortunut kiviä painanteeseen, mutta asumuksen läntinen seinä on luultavasti ollut alun perin suora ja lähes itä-länsi suuntainen.

Kokkolassa 11.3. 2008

FM Lauri Skantsi

VÄRINEGATIIVILUETTELO

KHRMARK 44:

- 1-2: Ruutu F taso I
- 3-4: Ruutu F taso II
- 5: Yleiskuva lännestä
- 6: Työkuva
- 7: Yleiskuva luoteesta
- 8: Ruutu D tasoa II kaivetaan
- 9: Ruutu A taso II kaivaminen kesken
- 10: Ruudut A ja D taso II kaivaminen kesken
- 11: Marianne Kaustinen piirtää tasoa I ruuduissa I, F, G
- 12: Ruudut I, F, G taso I
- 13: Ruutu G taso II
- 14-15: Työkuvia
- 16-17: Ruutu E taso I
- 18-19: Ruutu J taso II
- 20: Ruudut A-E lounaasta
- 21: Ruudut L-M taso II pohjoisesta
- 22: Ruutu L taso II idästä
- 23: Ruutu M taso II idästä
- 24: Ruutu Q taso I pohjoisesta
- 25: Ruutu P taso I pohjoisesta
- 26: Ruutu O taso II idästä

Kopio maanmittauslaitoksen kartasta
<http://kansalaisen.karttaipaikka.fi/kartanhaku/>

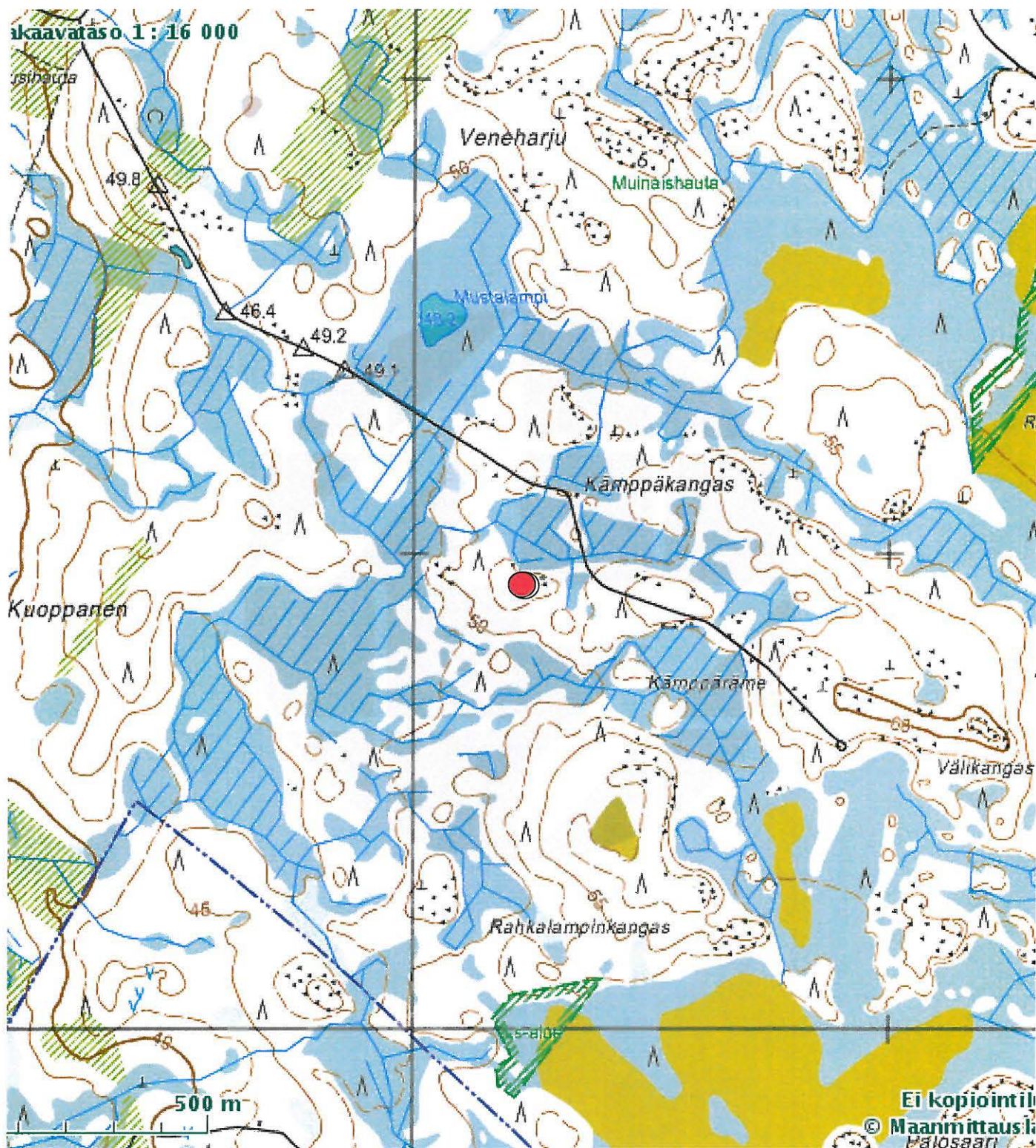
MK 1:200 000. Kohde merkitty punaisella pisteellä

Kopio maanmittauslaitoksen kartasta
<http://kansalaisen.karttapajukka.fi/kartanhaku/>

MK 1:16000. Kohde merkitty punaisella pisteellä

KÄLVIÄ 72. KÄMPPÄKANGAS Δ

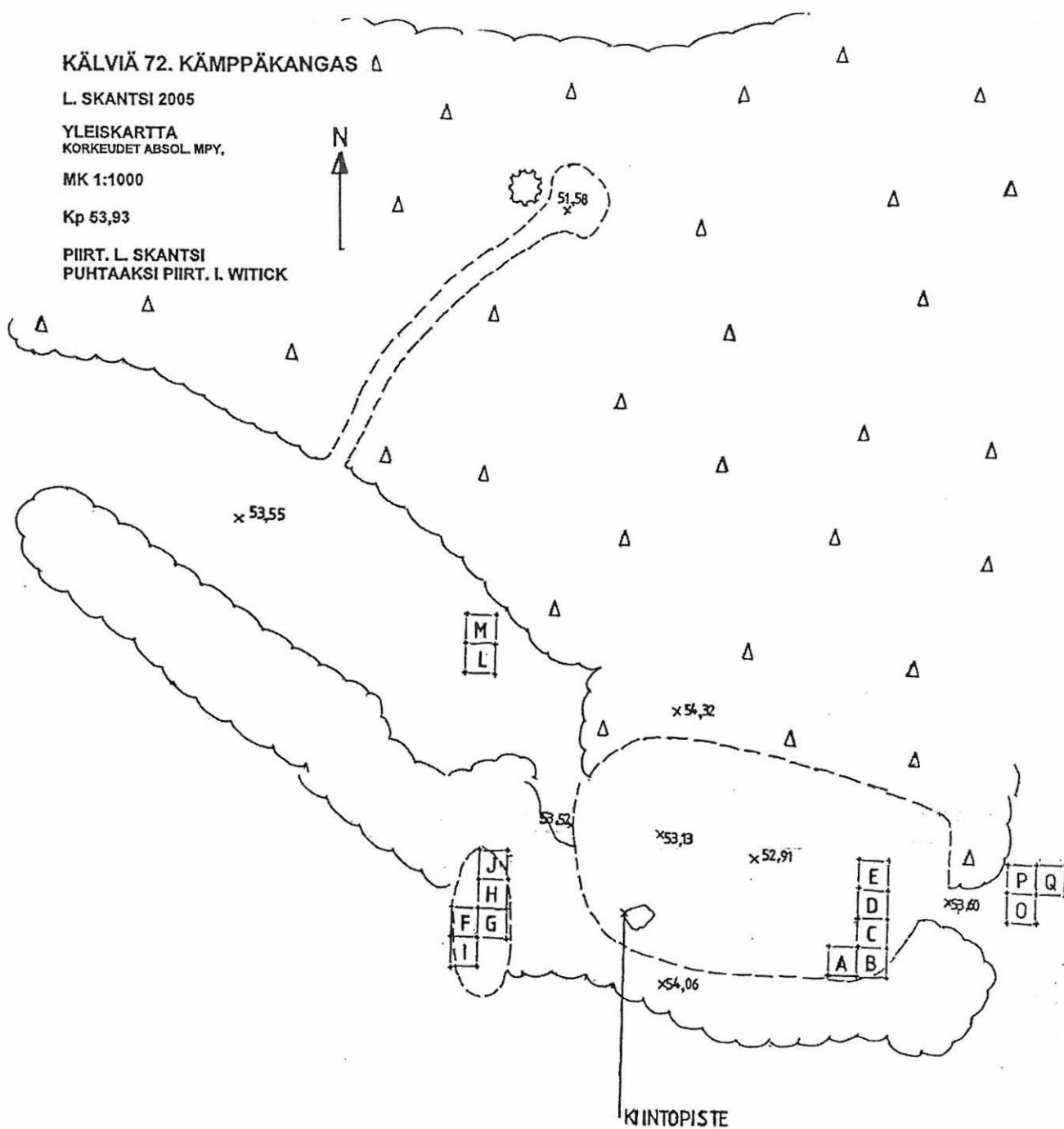
L. SKANTSI 2005

YLEISKARTTA
KORKEUDET ABSOL. MPY.

MK 1:1000

Kp 53,93

PIIRT. L. SKANTSI
PUHTAAKSI PIIRT. I. WITICK

KÄLVIÄ 72. KÄMPPIKANGAS

L. SKANTSI 2005

TASOKARTTA
KORKEUDET ABSOL. MPY.

MK 1:20

Kp 53,93

PIIRT. L. SKANTSI
PUHTAAKSI PIIRT. I. WITICK

PUNERTAVA HIEKKA

TUMMA KOVETTUNUT HIEKKA

SORA

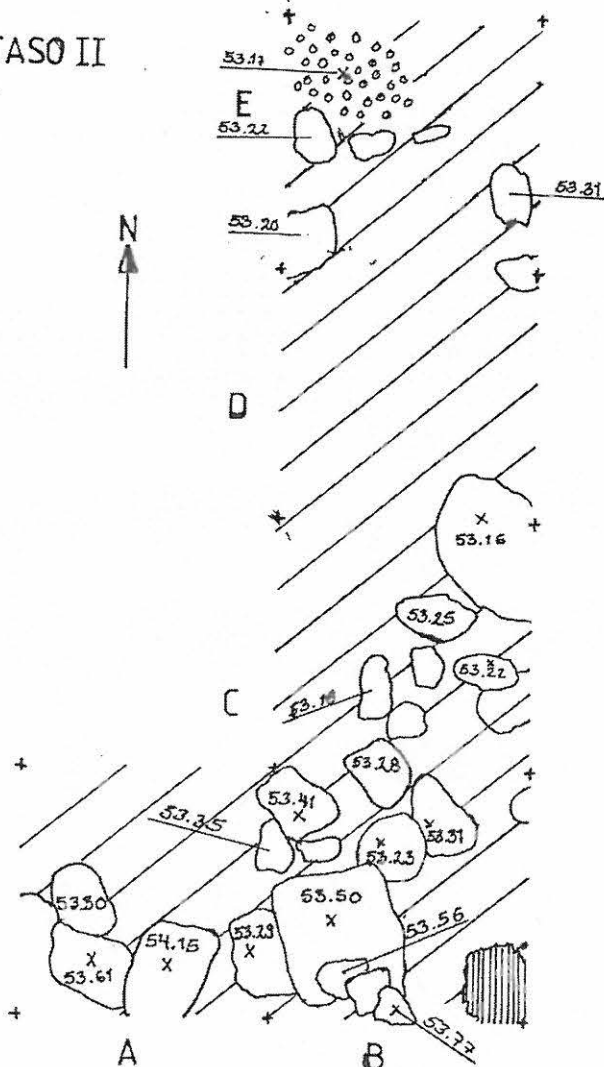

KIVI

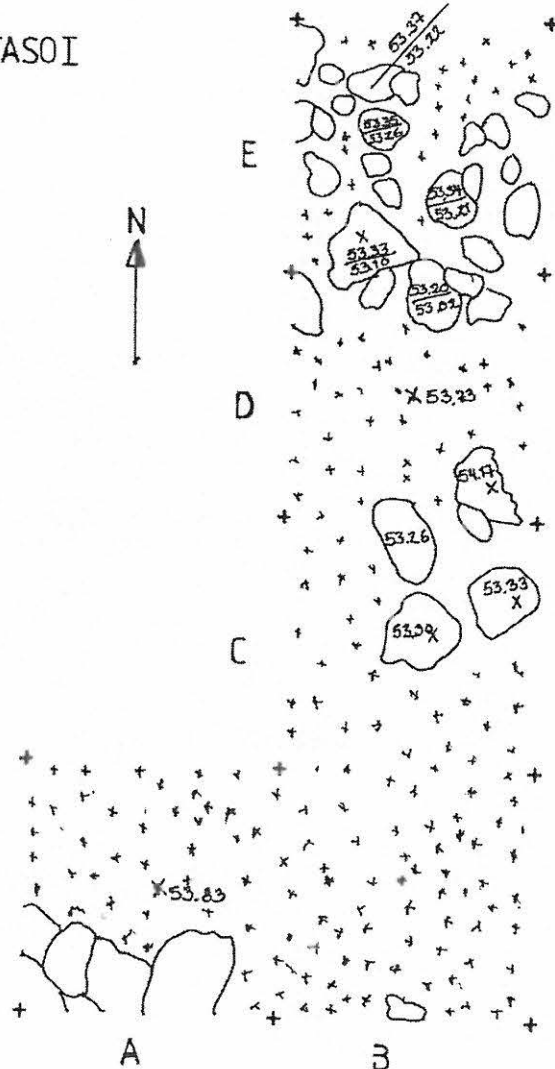

HUUHTOUTUNUT HIEKKA

TASO II

TASO I

KÄLVIÄ 72. KÄMPPÄKANGAS

L. SKANTSI 2005

TASOKARTTA

KORKEUDET ABSOL. MPY,

MK 1:20

Kp 53,93

PIIRT. M. KAUSTINEN, L. SKANTSI

PUHTAAKSI PIIRT. I. WITICK

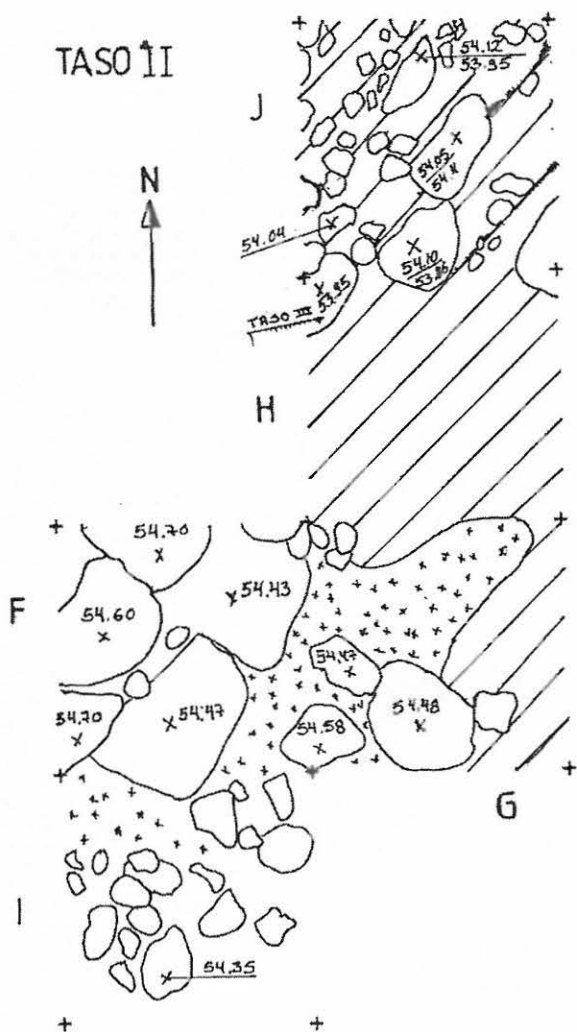
KIVI

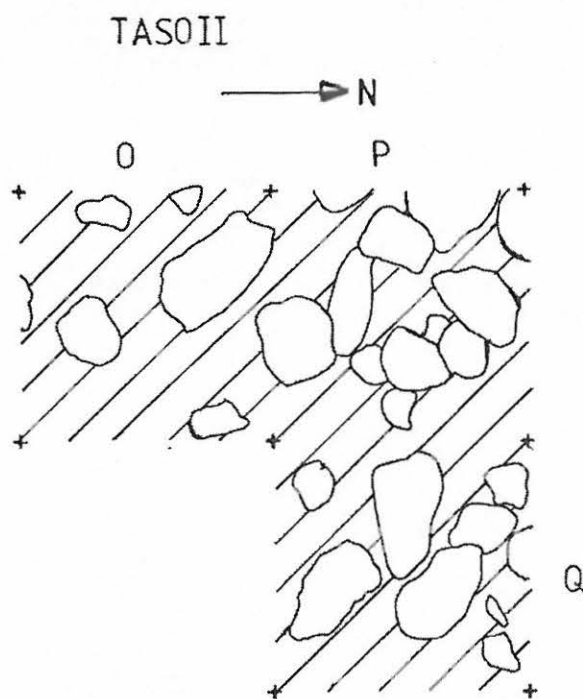
HUUHTOUTUNUT HIEKKA

PUNERTAVA HIEKKA

0 1m

KÄLVIÄ 72. KÄMPPÄKANGAS

KHRMARK NEG 44:1

KHRMARK NEG 44:5

KÄLVIÄ 72. KÄMPPÄKANGAS

KHRMARK NEG44:6

KHRMARK NEG 44:7

L. SKANTSI 2005

KÄLVIÄ 72. KÄMPPÄKANGAS

KHRMARK NEG 44:8

KHRMARK NEG 44:9

KÄLVIÄ 72. KÄMPPÄKANGAS

KHRMARK NEG 44:21

KHRMARK NEG 44:23

KÄLVIÄ 72. KÄMPPÄKANGAS

KHRMARK NEG 44:25

KHRMARK NEG 44:26